

JAY PARINI

# Rătăcirile lui Herman Melville

Traducere din engleză și note de  
LUANA SCHIDU

HUMANITAS  
*fiction*

*Pentru Devon,  
ca întotdeauna, cu fiecare cuvânt*

*Adânc, adânc, tot mai adânc trebuie să mergem pentru a afla ce este în inima unui om; e ca și cum ai coborî o scară în spirală într-un puț fără fund, înfinitatea sa fiind ascunsă doar de spirala scării și de întunecimea puțului.*

H.M., *Pierre*

## Lizzie

### 1

Devenisem, la mijlocul vieții, în toiul căsniciei cu Herman Melville, o prizonieră. Și voiam să mă eliberez.

Rareori însă o mireasă spune „da“, și de fapt e „nu“. La mine a fost „da“. Chiar și în momentele cele mai grele am crezut în puterea dragostei – un pic cam naiv, poate. Dar asta m-a susținut. M-a susținut până la capăt.

H.M. (cum îi spuneam noi) era, ca să ne exprimăm delicat, un om instabil, cu schimbări de dispoziție imprevizibile. Trebuia să-l eviți cu orice preț când cobora în valea plângerii și se confunda cu întunericul. Totuși, îmi dădea încredere să știu că se va ridica din nou și ne va privi, din când în când, de la înălțimi scânteietoare. Faptul că uneori îi împărțeam viziunea era alinarea mea de-a lungul zilelor – lunilor, anilor, chiar – în care așteptam cu răbdare, nesigură că voi supraviețui. Sau că el va supraviețui.

Zvonurile despre nefericirea mea au ajuns la rudele mele din Boston, și au sosit scrisori grăbite de la frații mei, una dintre ele de la Lemuel, care îmi înțelegea zbuciumul. „Trebuie să acționezi, Lizzie“, spunea el. „Herman este pur și simplu nebun. Nu ți-am mai spus de-atâtea ori? Nu m-ai ascultat!“

Cealaltă era de la Samuel, care nu sesiza gravitatea situației mele. „Nu putem fi siguri niciodată de consecințele acțiunilor noastre în viață“, scria el în limbajul său de avocat. „Cu alte cuvinte, procedează prudent, draga mea soră. Pășește cu grijă!“

Pășește, pășește, pășește...

Pășeam cu grijă de prea multă vreme.

Trecuseră două decenii de pe 4 august 1847, când stăteam în rochie albă de mireasă, cu vâl pumos de tul, în camera de zi însorită a casei noastre de pe Mount Vernon Street, în mijlocul unei mulțimi de rude binevoitoare și prieteni apropiați. Eram aproape beată de fericire, crezând că mi-am găsit un Charles Dickens – un om de litere robust și înfloritor, care avea să ne poarte pe culmile faimei și ale bunăstării.

Ușile glisante dintre saloane fuseseră deschise și peste tot erau flori în vase orientale înalte: iasomie, gardenii, crini și cascade de trandafiri galbeni, roz și roșii, din grădină – opera strălucită a mamei mele vitrege. Prin ferestrele deschise auzeam tropăitul copitelor de cai pe strada pietruită.

Herman stătea în fața mea într-un frumos costum albastru (cumpărat cu bani împrumutați de la fratele său Allan și ajustat pe măsura lui de unul dintre cei mai buni croitori din Manhattan). Tânărul Thomas, fratele lui adolescent, părea dintr-odată matur, aproape bărbat, căci își lăsase barbă pentru această ocazie – dacă umbra țepoasă de pe bărbia lui putea fi descrisă astfel. Eu visam, plutind; dar remarcam rochile foșnitoare ale femeilor, șirurile de ghete lustruite. Aerul era umed, aproape insuportabil de umed, și totuși domnul Young, reverendul cu înfățișare de porc, stătea în fața noastră în veșmânt complet, transpirând abundent și solicitând solemnele „da“-uri. După aceea, ne-am semnat cu îndrăzneală pe Biblia primită ca dar de nuntă de la mătușa Lucy. Avea margini aurite și inițialele noastre gravate pe coperta din piele: H.M. și E.S.M.

Devenisem, dintr-odată, Elizabeth Shaw Melville.

— Ai făcut un pas important, draga mea, mi-a șoptit mama lui la ureche. Sper că o să ai multă grijă de el. Merită din plin.

Chipul ei rotund era impasibil și mă privea prin fantele înguste ale ochilor, ca o țestoasă. Îmi dădeam seama că mă detestă, așa că nu i-am răspuns. *Nu* trebuie să răspunzi în astfel de situații.

Această căsătorie era „o uniune improbabilă“, după cum s-a exprimat mama mea vitregă cu câteva săptămâni înainte de ceremonie. „Nu are o profesie stabilă“, a zis ea, „și cei din familia Melville au un grăunte de nebunie. N-ai decât să-l întrebi pe tatăl tău. O să-ți

spună adevărul dacă insiști“. Din câte știam, tata fusese cândva la un pas să se însoare cu sora lui Allan, Nancy. În mod bizar, îl priveam pe Herman mai degrabă ca pe un frate decât ca pe un soț. Căsătorindu-mă cu el mi se părea că nu făceam decât să continui o curbă începută deja înainte de nașterea mea.

L-am întrebat pe tata despre acest așa-zis „grăunte de nebunie“, dar el a refuzat să-mi spună ceva despre sminteala care îl cuprinsese pe nefericitul tată al lui Herman la sfârșitul vieții, reducându-l pe bietul om la o incoerență furibundă, în timp ce blândul Herman, un nevinovat copil de doisprezece ani, stătea deoparte, neajutorat și înfrânt. Cred că Herman și-a petrecut toată viața încercând să-l aline pe copilul acela, să-l convingă că totul va fi bine.

Allan Melvill („e“-ul a fost adăugat mai târziu, deoarece părea mai familiar pentru ochii americanilor) și-a lăsat familia fără nici un ban, la mila reticentă a rudelor bogate din Albany ale Mariei. (Tata, mereu loial față de vechii prieteni, le dădea mereu sume importante de bani sub forma unor împrumuturi care știa că nu vor fi returnate niciodată.) „Lui Allan i-au cedat nervii, atâta tot“, spunea tata gânditor, aprinzându-și pipa exagerat de încet, la biroul noduros din camera lui de lucru și mișcându-se stânjenit în scaunul roșu, uzat, care îi aparținuse tatălui său. Pe șemineul din spatele lui trona balanța dreptății – potrivită pentru un judecător –, o reminiscență a actelor de dreptate pe care le îndeplinea zilnic ca președinte al completului de judecată de la Curtea Supremă din Massachusetts.

„Allan și-a evaluat descendența nobilă, apoi s-a făcut mic de frică“, spunea tata jucându-se cu șuvițele lui lungi și albe, care îi atingeau umerii jachetei. Burta i se rotunjea sub cămașa apretată, cu nasturii gata să-i plesnească. „Din păcate, măreția nu i-a fost scrisă-n astre“, continua el. „Îmi pare rău pentru băieți, mai ales pentru tânărul Herman, care părea cam pierdut.“

Dragul meu tată, care sprijinea bucuos pe toată lumea, a murit în primăvara lui 1861, lăsându-mă în voia sorții. Familia nu putea face nimic pentru mine. Eram o Melville – încetasem complet să mai fiu o Shaw –, captivă în casa asta tristă din Manhattan. Cumva, trebuia să mă îndepărtez de Herman. De fapt, nu voiam să-l părăsesc,

dar părea că n-am de ales. Uneori gândim cu inima. Mergem unde trebuie să mergem, cum ne duce drumul, fie că vrem, fie că nu.

Oricine i-a citit cu adevărat romanele – *Mardi*, sau *Moby-Dick*, sau îngrozitorul *Pierre* – ar fi putut ghici adevărul, și anume că soțul meu nu este un om echilibrat. Trăiește viața pe muchie, privind spre abis, și își ia și cititorii cu el. Vrea totul sau nimic, certându-se cu Dumnezeu, acuzându-L de indiferență, ba chiar de ură față de rasa umană. Această instabilitate i-a desfigurat romanele și povestirile, pe care un critic le numea „nefericitele produse ale unei imaginații înfierbântate“.

Cititorii (inclusiv eu) au preferat net primele lui cărți, *Taipei* și *Omo* –, și pe bună dreptate. Poți să le parcurgi pe îndelete, fără tensiune, deși moralitatea lor rămâne îndoielnică. (Soțului meu nu i-a păsat niciodată ce crede cineva despre el – mai ales un critic! Ar fi însemnat să facă niște compromisuri, iar H.M. nu făcea compromisuri.)

După mutarea la New York, în toamna lui 1863, Herman a devenit neliniștit. Își dădea seama, cred, că o simplă schimbare de peisaj nu putea să-i rezolve problemele sau să-i vindece vechile răni. Acum, tăcerea obișnuită îi era întreruptă de crize de nervi, mai ales în timpul meselor, când țipa la mine și la copii. (Nimic din ceea ce făceam noi nu părea să-l mulțumească sau să-i aducă alinare.) După cină stătea mohorât în salon, consumând vaste cantități de whisky și trudind să descifreze cărți de filozofie scrise de niște germani prolifici ale căror nume nu puteau fi nici citite, nici pronunțate.

— Ochii mei, bieții mei ochi, se plângea el când se lăsa întunericul și lămpile pâlpâiau. În curând o să orbesc și va trebui să-mi citești tu.

Nu era modest, și adeseori se compara cu poetul englez John Milton, care orbise la bătrânețe, bazându-se pe soția lui să-i citească, spre a-și scrie interminabilele-i versuri tunătoare.

— N-o să-ți citesc niciodată, îi spuneam.

— Îmi urăști munca, zicea. Urăști tot ce fac eu.

Cum putea spune ceva atât de dureros? Nu-i copiasem și recopiasem mai multe romane, în salonul friguros de la Arrowhead,

la conacul din Berkshires, tremurând pentru că el nu adunase și nu tăiasse destule lemne de foc? Nu recitasem pasaje fără număr la lumina multor lumânări, citindu-i-le cu voce tare la ore târzii din noapte, făcând modificări mai mici sau mai mari la cererea lui? Scrisul îi trăda caracterul imprevizibil, nesiguranța și stângăcia. Ortografia inconsecventă sugera o inconsecvență a sufletului. I-am spus asta într-o noapte, stârnindu-i una dintre acele crize de furie în care arunca cu pahare în pereți și le speria pe Maria, mama lui, și pe supusele lui surori. Copiii noștri se făceau mici la etaj, îngroziți de proasta dispoziție a tatălui lor.

— Nu trebuie să-l provoci așa, draga mea, îmi tot spunea Maria.

— A, crezi? răspundeam eu.

— Da, chiar cred, și ar trebui să-ți revizuiеști comportamentul. Așa n-o să meargă. Nici cu mine, nici cu fiul meu.

Maria fusese un partener nu foarte tăcut în căsnicia asta încă de la început, un companion permanent, care prezida mesele, tricota în salon oriunde am fi locuit, sforăia în dormitorul de alături, trăgea cu urechea, oferea „blânde“ sugestii, își apăra fiul. Mă privea încruntată, ca și cum n-aș fi putut face niciodată ceea ce se cuvine să facă o soție pentru a-i oferi prețiosului ei Herman confort, fericire, mândrie, încredere în sine și succes. Nu aș fi fost în stare nicidecum, în viziunea ei.

— Cu fiul meu este nevoie de o abordare delicată, mi-a spus ea într-o zi, pe un coridor întunecos de la Arrowhead, după ce îl certasem că lăsase ușa grajdului deschisă și ca urmare bătrânul nostru cal Waldo o pornise de unul singur pe Lenox Road.

— Nu este atât de fragil cum credeți, i-am explicat.

M-a săgetat cu privirea de parcă aș fi fost o scorpie, apoi s-a îndepărtat pufnind, ca de obicei. În cutia de rezonanță a acelei case înghețate s-au auzit trântindu-se ușile.

Ar fi trebuit să-l ascult pe Lemuel, care a înțeles de la bun început că Herman Melville era o alegere proastă. „Johnny Harrison este bărbatul potrivit pentru tine, Lizzie“, îmi spunea el. Johnny era prietenul cel mai bun al lui Lemuel, absolvent de Harvard și avocat în Boston. Era frumos îmbrăcat, politicos, aproape plictisitor de decent.

Dar mie nu-mi plăceau bărbații decenți și politicoși, nu pe vremea aceea. Îmi dusesem zilele numai printre oameni decenți și politicoși.

La bine și la rău, Herman Melville mi se părea atrăgător, irezistibil chiar. Auzisem despre isprăvile și aventurile sale de la sora lui mai mare, Helen, o prietenă apropiată. Navigase în jurul pământului, vânase balene, trăise printre canibali în Mările Sudului și se plimbase pe străzile din Liverpool și Londra. În New York, cina frecvent în cea mai aleasă companie literară. Avea ambiții uriașe pentru el însuși, deși temperamentul său îi făcea viața (lui și nouă deopotrivă) dificilă, frustrantă și ofensatoare pentru cei care altfel i-ar fi susținut cu entuziasm cauza.

Nu mă deranja irascibilitatea lui, cel puțin la început. Firește că-i admiram privirea vie, pătrunzătoare – putea străpunge și un zid din piatră. Îmi plăcea și maturitatea lui. Avea douăzeci și opt de ani și înțelegea lumea. Credeam că pot îmblânzi fiara dinăuntrul lui, și într-o oarecare măsură am reușit. Dar era o muncă dificilă, o muncă de-o viață.

Într-o seară, după cină, a dat buzna în casa noastră, proaspăt întors din aventurile sale pe mare. Plin de povești incredibile, s-a așezat cu tata în birou, unde au băut *sour mash* și au dezbătut chestiunile importante ale zilei. Deși Herman nu avea cine știe ce studii, căci fusese nevoit să părăsească școala devreme, reușise să treacă temeinic prin epocile istoriei grecești și romane, prin literatura modernă engleză și americană, precum și prin scrierile câtorva dintre marii filozofi europeni. Mai târziu împrumuta volume groase, legate în piele de vițel din biblioteca tatălui meu, pe care se apuca să facă sublinieri ca și cum ar fi fost ale lui!

„Tânărul ăsta are o minte iscoditoare“, mi-a spus tata, torcând aprobator. „Nu trebuie să-ți faci griji pentru el.“

Dar mi-am făcut griji vreme de douăzeci de ani, și apoi situația a devenit de nesuportat pentru mine, sau așa mi se părea. Nu mă puteam imagina trăind încă două sau mai multe decenii în Casa Melville. În minte mi se învălmășeau gânduri de evadare.

În fiecare seară se întorcea de la slujba sa de inspector la vama din New York plin de funingine, cu gulerul alb îmbâcsit, cu mâinile

murdare. Purta cu el mirosul orașului, duhoarea și jaful, praful roșu. Câștiga foarte puțini bani – salariul era o insultă pentru un om de condiția lui –, dar nu asta era problema. Baniii nu contau atât de mult cât credea el – mai ales de când părăsiserăm Berkshires și reveniserăm în Manhattan. Aveam acum acces la o moștenire lăsată de o mătușă din New Hampshire, iar tata ne asigurase destule fonduri de-a lungul anilor, plătind datoriile vechi pe care Herman le făcuse fără știrea mea. Moartea tatei ne ușurase considerabil viața în materie de finanțe.

Dar dispoziția schimbătoare ale lui H.M. mă îngrijorau. Era mohorât săptămâni și luni întregi, dincolo de limita suportabilului. Simțeam, stând în pat alături de el, cum îl copleșește disperarea, ca o furtună care îi biciuia trupul. Cu toate acestea era un supraviețuitor, un bărbat care se agăța de obiceiurile cotidiene ca de viața însăși.

La New York urma o rutină care, probabil, l-a salvat de la distrugerea psihică. Se trezea în zori, citea mult sau își făcea însemnări la biroul lui, apoi se ducea în salonul din față să-și bea cafeaua cu cornuri cu șuncă fierbinte, urmată de un trabuc gros. Pleca de acasă la opt fix, luându-și cu el insigna de serviciu, numărul 75. Adeseori renunța la birjă pe Broadway, mergând încet pe jos spre vest, până la sediul vămii din West Street 207, în apropiere de Gansevoort – o stradă numită după ilustrul lui bunic după mamă. După ce se ocupa de acte o oră-două, pornea în inspecții – partea din slujbă pe care o adora.

Dumnezeu știe unde se ducea în cursul zilei. O cunoștință de-a mea îl văzuse tocmai în Central Park, o oază înconjurată de uscat, unde n-avea cum să găsească nave de inspectat. Adeseori zăbovea în Battery Park, privind vasele care veneau sau plecau. În general, își târa pașii de-a lungul râului Hudson, vizitând vase străine, verificând mărfurile, ascultând cu nesăț povești de pe mare. De multe ori mi l-am imaginat șezând pe o bancă, cu fața la soare, și ascultând voci venite din trecut, de pe cheiuri, din gangurile negre dintre clădirile din cărămidă roșie suspendate deasupra docurilor sau din culoarele întunecate ale minții sale. Cum nu spunea aproape nimic despre munca lui, eram nevoită să-mi închipui

cum era, să-mi închipui că se plimba obsesiv pe cheiuri, că vizita vasele, verificând listele cu produse de import. După-amiaza târziu, se așeza singur într-o tavernă sau alta și asculta cu interes poveștile marinarilor care petreceau mult timp pe mare. Sunt sigură că ar fi vrut să pornească și el, asemenea lor, într-o nouă călătorie.

Dar deja fusese de multe ori pe mare și cunoștea lumea cum puțini o cunosc, până la Capul Horn și înapoi. Văzuse și făcuse tot felul de lucruri bizare, de nepovestit. Din când în când mai divulga câte un secret, mai ales când era îmbibat de whisky, deși îl imploram să mă scutească de amănuntele obscene. Nu-mi doream câtuși de puțin să aflu despre aventurile lui sexuale sau dorințele lui imposibile. Nu era de datoria mea să mă bălăcesc în mizeria și putregaiul fanteziilor lui. Trăise o mie de vieți într-o perioadă scurtă. Într-un fel, era deja postum, bântuind pe străzi ca o fantomă, privind și ascultând. Părând chiar să aștepte... dar ce anume?

Copiii îl adorau și se temeau de el totodată. Se țineau mereu pe urmele lui, mai ales băieții, Malcolm și Stannie. Bietul Malcolm, care era bâlbâit, se străduia imens să-și mulțumească tatăl. *O, tati, tati*, striga el, rostind cu greutate consoanele. *Tati, tati, tati*. Vrei să-ți aduc ceva? Ți-ar plăcea să ascuți un cântec? (Cânta cu glas ca de flaut, atât de frumos, că-ți rupea inima.) Dar tot servilismul, toată agitația asta mă tulburau. H.M. nu-l prea băga în seamă. Niciodată nu le acorda fiilor săi atenția pe care aceștia o căutau și cu siguranță o meritau, dar nu pentru că nu-i iubea. Era pur și simplu incapabil să exprime anumite emoții – altfel decât în scrisul lui. Sentimentele păreau să mocnească în stare latentă într-o zonă invizibilă, neliniștite, temătoare de lumină.

Seara îl tortura pe Malcolm. Într-o noapte chiar l-a plesnit peste obraz cu dosul palmei, lăsându-i o urmă roșie. Băiatul – pentru Dumnezeu, un tânăr de nouăsprezece ani – pur și simplu întârziase la cină. Ieșise cu prietenii, ca toți băieții de vârsta lui. Dar Malcolm nici nu era beat și nici nu întârziase foarte mult, și avea dreptul la prieteni, după cum i-am spus lui Herman după ce el s-a retras la culcare tremurând. Nu poți spera să controlezi un tânăr care încearcă să-și găsească locul în lume.

— Nu e treaba ta, a zis H.M.